

ДО ПИТАННЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВІДНОСИНАХ З КРАЇНАМИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

БАЛАБУШЕВИЧ Т.А.,
кандидат історичних наук, доцент

Дипломатична академія України
при МЗС України

Традиції української дипломатії беруть свій початок ще у давньоруські часи. Першою відомою нам міждержавною угодою став договір, укладений у 840 р. з Візантією¹, а 860 року після походу на Константинополь, відбулось, на думку А.Сахарова, дипломатичне визнання Русі. Наступним кроком стало укладення у 873 р. угоди між імператором Василієм I та давньоруським князем Аскольдом договору про умови торгівлі між Руссю та Візантією. На ті ж часи (876 р.) припадає створення Рафальштетського митного статуту Людовіка Німецького, онука Карла Великого, яким встановлювалось мито з краму, що довозився з Русі до Баварії².

Отже, якщо встановлювати час початків української дипломатії, то можемо наступного року відзначати 1160 років.

Визначним політичним діячем у Східній Європі був князь Святослав, щодо дипломатії якого є навіть монографія професора А.М.Сахарова. Він уклав першу відому нам тристоронню угоду з поляками та уграми з метою визволення Півдня Європи від влади Візантії³.

Власне, всі давньоруські князі уміли відстоювати інтереси своєї держави не лише на полі битви, але й за столом переговорів. Ярослав Мудрий уклав угоду з польським королем Казиміром проти мазовецького князя. І це була не єдина міждержавна угода, укладена цим князем, відомим як «зять Європи». Важливим досягненням зовнішньої політики Ярослава стало повернення раніше втрачених «червенських градів», зокрема міста Белз. Йому вдалось відновити русько-польський кордон часів Володимира⁴.

Данилові Галицькому, якому довелось вивчати дипломатію змалку - після смерті батька він переховувався при дворі короля Людовіка Угорського. У 1229 році він уклав союз з Литвою і поморським князем Святополком для боротьби з Орденом, на відміну від попередників, вміло маневрував, підтримуючи добрі

стосунки з обома лініями польських князів – Краківською та Мазовецькою, намагався організувати хрестовий похід проти татар, зумів утвердити західний кордон, заснувати міста Холм та Львів. У складних переговорах з татарами він зміг врятувати свої землі від винищення, зберегти господарство та населення Галицької Русі, звідки значною мірою пізніше поновлювалось населення Наддніпрянщини.

Помітною сторінкою в розвитку української дипломатії є політика Литовсько-Руської держави. Розвиваючи воєнний успіх Великого литовського князя Ольгерда, який 1363 р. розгромив татар на Синіх Водах, Вітовт лише дипломатичним шляхом домогся зречення татар від українських земель⁵. У 1429 р. на Україні, у Луцьку відбувся з'їзд володарів усієї Європи, під час якого обговорювались питання спільної боротьби проти Тевтонського Ордену⁶, а також було закріплено автономію Литовського князівства, а отже і українських земель.

Про дипломатію козацької держави Богдана Хмельницького написано чимало. Цікавим фактом є, зокрема, переговори трансильванського князя Дьєрдя Ракоци I, розпочаті переговори з представниками Богдана Хмельницького про спільні дії проти Османської імперії. Його син і наступник, Дьєрдь Ракоци II, домовлявся з Хмельницьким про спільну підтримку його претензій на польський престол⁷.

Помітною сторінкою дипломатичного життя Європи стала діяльність гетьмана Пилипа Орлика⁸, який 30 років, перебуваючи в еміграції, боровся за інтереси України.

Про дипломатичну службу часів визвольних змагань буде говорити багато хто з присутніх. Саме в ті часи було закладено такі традиції вже сучасної дипломатії, як наполегливість у відстоюванні інтересів своєї держави, ретельна професійна підготовка дипломатичних документів, залучення кваліфікованих експертів для аналізу ситуації і підготовки документів, закладено основи дипломатичної та консульської служби, покладено початок професійній підготовці українських дипломатів

Першими експертами української дипломатії стали такі видатні вчені, як Михайло Грушевський та Дмитро Багалій, які готували обґрунтування до переговорів щодо території та кордонів України⁹.

Помітною рисою дипломатії України часів Визвольних змагань стала участь українських делегацій у конференціях на рівні міжнародних організацій та політичних форумах. Крім відомої участі української делегації у Брестських переговорах, у 1919 році, на Паризькій міжнародній конференції кооперативних організацій Антанті і нейтральних держав України виступала як самостійна держава. На чолі делегації стояли Михайло Грушевський та Дмитро Ісаєвич, які працювали у цьому регіоні і створили посібник «Історія української дипломатії».

Того ж самого року на з'їзді II інтернаціоналу в м.Люцерні, брали участь і делегації українських партій, зокрема УПСР – українська партія соціалістів – революціонерів на чолі з тими ж особами.

Ще навіть у 1930 році, в період, коли Польща проводила політику пацифікації щодо українців Галичини, громадські організації України, в тому числі союз Українок, внесли протест до Ліги Націй.

Дуже багатою була політична та дипломатична діяльність української еміграції в Німеччині та Чехословаччині. Протягом першої половини 20-х років УНР цілком нормально сприймалась на європейській арені і навіть паспорти УНР вважалися дійсними. Ці аспекти діяльності української дипломатії досліджено дуже слабо, є тільки фрагментарні розвідки представників діаспори. Ці проблеми могли б з успіхом досліджувати і дипломати, які протягом декількох років працюють в цих країнах.

Україна підготувала добре обгрунтований проект перегляду українсько-білоруського та українсько-російського кордонів, який частково був врахований.

Велику роботу провели політичні діячі України у 1940 році, яким пощастило повернути до складу України принаймні частину території, вилучену зі складу України під час утворення Молдавської Автономної Республіки, зокрема місто Балту з прилеглими селами.

Отже, і у стосунках з країнами регіону Східно-Центральної Європи, приналежність до якого України визнано на міжнародному рівні після підписання нашою державою документу про спеціальне партнерство з НАТО, українська дипломатія має більш ніж тисячолітні традиції.

На часі і далі дослідження, значний внесок до яких можуть внести дипломати, які працюють в цьому регіоні, і створення посібника «Історія Української дипломатії».

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Сахаров А. Дипломатия Древней Руси - М., 1980. - С.59.
- ² Пашуто В. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М., 1950. - С.170.
- ³ Грушевський М. Історія України-Руси. - К., 1991. - Т.1.-С. 459; Сахаров А. Дипломатия Святослава. -М., 1982. -С.183.
- ⁴ Грушевський М. Історія України-Руси. - К., 1991. -Т.2.- К., 1992.-С.22.
- ⁵ Пашуто В. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М., 1950. - С.170.
- ⁶ Грушевський М. Історія України-Руси. - К., 1991, -Т.4.- С.84-88.
- ⁷ История Венгрии. -М., 1972. -С.398.
- ⁸ Аланович О.М. На чужині, але з Україною. Міжнародна діяльність гетьмана України в екзилі Пилипа Орлика // Політика і час. - 1998. - №3.
- ⁹ Див.: Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України в історичній ретроспективі. - К., 1993.